

DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2024-70-13>

УЗД 657

НОРМАТИВНЕ ПОЛЕ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОГОСПОДАРСЬКОЇ ЗВІТНОСТІ В УКРАЇНІ

REGULATORY FIELD OF FORMATION OF INTERNAL ECONOMIC REPORTING IN UKRAINE

Шарманська Валентина Миколаївна

кандидат економічних наук, доцент кафедри обліку та аудиту,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-4451-1294>

Мингальова Анастасія Сергіївна

здобувач вищої освіти,
Київський національний університет імені Тараса Шевченка
ORCID: <https://orcid.org/0009-0004-0079-7264>

Sharmanska Valentina, Mynhalova Anastasiia

Taras Shevchenko National University of Kyiv

У статті підкреслюється важливість уніфікації внутрішньогосподарської звітності. Розглянуто особливості нормативно-правового регулювання внутрішньої звітності підприємств, яке здійснюється як на національному рівні, так і на рівні окремих суб'єктів господарювання. Проаналізовано вплив чинної законодавчої бази України на формування внутрішньогосподарської звітності. Виявлено недоліки застосування принципів фінансової звітності для управлінського обліку. Обґрунтовано значення облікової політики для формування внутрішньої звітності, яка забезпечує інформаційне підґрунтя для прийняття управлінських рішень. Запропоновано три підходи до розробки облікової політики, що сприятиме покращенню облікових процесів, зниженню ризиків помилок і підвищенню ефективності управління. Сформовано пропозиції щодо вдосконалення управлінського обліку на рівні підприємства.

Ключові слова: нормативно-правове забезпечення, законодавча база, внутрішні регламенти, облікова політика, управлінський облік, управлінська звітність, стандартизація та уніфікація.

The relevance of the study is due to the need for unified standards for internal business reporting, since the lack of systematic approaches slows down the development of automation of accounting processes, reduces the accuracy of management information, creates difficulties for its systematization and effective use at the enterprise level. In this regard, there is a need to unify and standardize management reporting through the development of a special document that will facilitate the effective use of reports at different levels of management and ensure data consistency between the enterprise's responsibility centers. The main purpose of this article is to determine the essence and justify the need for regulatory and legal regulation of internal business reporting as a management tool at enterprises, develop recommendations for its standardization and regulation. The article examines the features of regulatory and legal regulation of internal business reporting of enterprises, which is carried out both at the national level and at the level of individual business entities. Although internal business reporting is not formally regulated by state regulations, it must take into account the requirements of the current legislation of Ukraine. The impact of the current legislative framework of Ukraine on the formation of internal business reporting is analyzed. The shortcomings of the application of financial reporting principles for management accounting are identified, since they are focused on fulfilling legislative requirements, and not on management requests. The importance of accounting policy for the formation of internal reporting, which provides an information basis for making management decisions, is substantiated. Three approaches to developing accounting policy are proposed, which will contribute to improving accounting processes, reducing the risks of errors and increasing management efficiency. Proposals are made to improve management accounting at the enterprise level. The practical value of the article lies in substantiating both the regulatory and organizational support of internal business reporting. In turn, the standardization of internal business reporting will contribute to increasing management efficiency and providing information support for business.

Keywords: regulatory framework, legislative framework, internal regulations, accounting policy, management accounting, management reporting, standardization and unification.

Постановка проблеми. Однією з ключових складових ефективного управлінського процесу є точність і своєчасність внутрішньогосподарської звітності, яка сприяє прийняттю обґрунтованих рішень на всіх рівнях управління. Проте, в Україні спостерігається відсутність чіткої нормативно-правової бази, що призводить до неоднозначності у формуванні звітності, ускладнює прийняття обґрунтованих управлінських рішень і знижує ефективність управління підприємствами. На сьогодні існують значні труднощі в практичному впровадженні внутрішньогосподарського обліку. Актуальність даного дослідження зумовлена необхідністю уніфікованих стандартів внутрішньогосподарської звітності. Відсутність системних підходів до цього питання гальмує розвиток автоматизації облікових процесів, знижує точність управлінської інформації, створює труднощі для її систематизації та ефективного використання на рівні підприємств.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Вивчення внутрішньогосподарської звітності як інструменту управлінського обліку та її нормативного регулювання стало предметом досліджень багатьох науковців, які намагалися систематизувати підходи до її формування та адаптувати міжнародний досвід до потреб національної економіки. Змістовний внесок у дослідження питань щодо організації та методики формування внутрішньої звітності зробили такі вчені: Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г., Задорожний З.-М. В., Омецінська І. Я., Король С. Я., Сторожук Т. М., Шевчук К. В., Хаймьонова Н. С. та інші. Їхні дослідження є фундаментальними для розуміння взаємозв'язку між внутрішньогосподарською звітністю та ефективністю управління підприємством. Усі вони звертають увагу на недостатню стандартизацію звітності на рівні суб'єктів господарювання та розробку внутрішніх регламентів, які б забезпечували узгодженість звітних показників і методів їх формування. При аналізі останніх досліджень і публікацій виявлено основні проблеми та недоліки формування внутрішньогосподарської звітності. По-перше, відсутність чітких рекомендацій щодо стандартизації форм звітності на підприємствах. По-друге, недостатня деталізація методів адаптації міжнародних стандартів управлінського обліку до національної практики. По-третє, потреба у розробці внутрішніх регламентуючих документів, які б регулювали порядок складання звітності.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Загальновідомо, що запровадження на підприємстві системи внутрішньогосподарської звітності націлене на задоволення потреб керівництва. Однак, існує ряд невирішених раніше частин загальної проблеми, які можуть перешкоджати досягненню цієї мети. Однією з таких проблем є відсутність єдиної нормативно-правової бази для внутрішньогосподарської звітності. Це створює ситуацію, коли підприємства мають значну свободу у виборі підходів до складання звітів, що, в свою чергу, може призводити до невідповідності даних між різними підрозділами компаній і ускладнювати аналіз управлінської інформації. Іншою проблемою є неузгодженість підходів до складання внутрішньогосподарської звітності. Внутрішня звітність має варіативність, оскільки вона орієнтована на конкретні потреби управлінців і може змінюватися в залежності від внутрішніх запитів керівництва підприємства. Це веде до відсутності єдиного підходу щодо формату, структури та змісту звітів, що ускладнює їх порівняння та аналіз між різними рівнями управління в компанії.

Формулювання цілей статті (постановка завдання). Головною метою цієї роботи є визначення сутності та обґрунтування необхідності нормативно-правової регламентації внутрішньогосподарської звітності як інструменту управління на підприємствах, розробка рекомендацій щодо її стандартизації та регламентації.

Виклад основного матеріалу дослідження. Сутність нормативно-правової регламентації полягає у ступені впливу держави. Фінансова звітність складається за встановленими й затвердженими на загальнодержавному рівні формами. У свою чергу, внутрішньогосподарська звітність не має чіткого нормативного забезпечення, але все рівно має врахувати вимоги чинного законодавства України.

Нормативна база, що забезпечує формування внутрішньогосподарської звітності, охоплює систему законодавчих і підзаконних актів, які регулюють господарську діяльність, бухгалтерський облік, аудит та оподаткування суб'єктів господарювання. Першочерговим документом є Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні» [1], який встановлює основні вимоги до організації бухгалтерського обліку, розглядаючи його як фундамент для складання внутрішньої звітності. Згідно із пунктом 5 статті

8 цього Закону, підприємствам надається право самостійно визначати форми і методи ведення управлінського обліку, складання внутрішньої звітності та здійснення контролю господарських операцій. Перелік нормативно-правових документів, що прямо чи опосередковано впливають на регулювання внутрішньогосподарської звітності на загальнодержавному рівні, представлений у табл. 1.

Внутрішня звітність повинна формуватися з урахуванням принципів, викладених у статті 4 Закону [1], що зумовлено тісним взаємозв'язком між фінансовою та внутрішньогосподарською звітністю. Схожість звітностей пов'язана з використанням однакової первинної документації, Плану рахунків бухгалтерського обліку, а також застосуванням спільних підходів до оцінки об'єктів обліку, обчислення витрат, доходів і фінансових результатів [2].

Проте, Косташ Т. В. та Шелюжак І. Г. у своєму дослідженні [4] зазначають, що не всі принципи фінансової звітності можуть бути застосовані до внутрішньогосподарської, оскільки частина з них не відповідає специфіці управлінського обліку. Наприклад, принцип послідовності передбачає, що зміни в

обліковій політиці мають бути обґрунтованими, детально розкритими та допускаються лише у випадках, передбачених НП(С)БО або МСФЗ. Однак, для управлінського обліку зміни можуть впроваджуватися у будь-який момент виходячи з потреб керівництва. Крім того, внутрішньогосподарська звітність формується не тільки в бухгалтерії, а і в інших структурних підрозділах підприємства, які можуть мати різні одиниці виміру. Тобто принцип єдиного грошового вимірника не є обов'язковим для управлінського обліку.

Одним із ключових документів для внутрішньогосподарської звітності на рівні підприємства є облікова політика. З позиції управлінського обліку, її основна мета – створення ефективної системи інформаційного забезпечення для прийняття управлінських рішень [6, с. 624]. Оскільки податкове законодавство не надає вибору щодо ведення обліку, тому облікова політика розробляється передусім з урахуванням потреб управління, вибираючи доступні методи обліку активів, капіталу, зобов'язань, доходів, витрат і фінансових результатів.

Хоча облікова політика розробляється відповідно до законодавчих вимог, бухгалтерські

Таблиця 1

Нормативне поле формування внутрішньогосподарської звітності в Україні

Нормативно-правовий акт	Характеристика
Конституція України	Встановлює основні принципи правового регулювання в Україні. Гарантує право на підприємницьку діяльність.
Господарський Кодекс України	Статтею 90 визначено вимоги щодо обліку і звітності підприємств різних організаційно-правових форм.
Податковий Кодекс України	Вимагає ведення детального обліку для правильного нарахування податків, що стимулює складання точної внутрішньої звітності.
Цивільний Кодекс України	Містить загальні положення щодо укладання договорів та зобов'язань, які можуть вимагати складання внутрішньої звітності для оцінки та контролю договірних відносин.
Закон України «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність»	Визначає вимоги до аудиторської перевірки фінансової звітності підприємств. Підкреслює важливість внутрішньої звітності для забезпечення достовірності фінансової інформації, що підлягає аудиту.
Закон України «Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні»	Передбачає, що підприємство самостійно розробляє систему і форми внутрішньогосподарської звітності і контролю господарських операцій, визначає права працівників на підписання бухгалтерських документів.
Національні положення (стандарти) бухгалтерського обліку	Регулюють порядок ведення бухгалтерського обліку та складання фінансової звітності. Визначають конкретні вимоги до визнання, оцінки та відображення господарських операцій, що може бути використано для формування внутрішньої звітності.

Джерело: розроблено авторами

стандарти, методичні вказівки та інструкції лише регламентують порядок відображення результатів господарських операцій в обліку, не встановлюючи конкретних правил їх виконання. Отже, управлінська орієнтація облікової політики є важливою, оскільки вона здатна значно вплинути на ефективність господарських процесів.

У процесі вивчення питання було визначено різні підходи до інтеграції управлінського обліку в облікову політику підприємства. Перший підхід передбачає виділення аспектів внутрішньогосподарського обліку в окремий розділ облікової політики. Другий варіант – затвердження єдиної облікової політики, що охоплює управлінський та бухгалтерський облік, окремими наказами. Третій підхід полягає в повному розмежуванні облікових політик, яке супроводжується затвердженням їх різними наказами. Оскільки дані внутрішньогосподарської звітності є конфіденційними, найбільш доцільним вважається останній варіант.

Загалом, організація процесу ведення управлінського обліку та складання внутрішньої звітності в межах індивідуальної облікової політики підприємства є позитивним фактором. Проте накопичення досвіду відбувається виключно в межах окремих підприємств або у певних спеціалістів, що ускладнює його поширення на загальнодержавному рівні. Варто зауважити, що далеко не всі підприємства займаються формуванням внутрішньогосподарської звітності. Навіть ті, які ведуть управлінський облік, зазвичай формують звітність нерегулярно, без належної систематизації, розвитку або відповідальності. Впровадження кращих практик і розробка загальнодоступних методичних рекомендацій могли б стимулювати вдосконалення цієї сфери обліку.

Низька якість інформаційного забезпечення в управлінській системі часто стає причиною прийняття необґрунтованих рішень. Вирішити цю проблему можна шляхом розробки спеціального положення або стандарту для внутрішньогосподарської звітності. Такий стандарт допоможе уніфікувати підхід до підготовки звітності, зробити її зрозумілою для користувачів, зекономити час менеджерів на аналіз даних та покращити ефективність процесу. Стандарт має охоплювати чіткий категорійний апарат управлінського обліку, визначати основні принципи, якісні характеристики звітності, описувати центри відповідальності та пропонувати шаблони звітних форм, які підприємства можуть адаптувати для власних

потреб. Також слід встановити рекомендовані терміни подання звітів.

Уніфіковані форми управлінської звітності сприяють її ефективному використанню на різних рівнях управління. Для створення достовірної та інформативної звітності необхідно враховувати специфіку підприємства, його організаційну структуру та стратегічні цілі. Запровадження стандарту управлінської звітності з чіткими теоретичними та практичними засадами є важливим для підвищення ефективності роботи підприємства. Оскільки закордонні підходи до створення таких стандартів часто не враховують особливостей місцевого бізнесу, що робить їх адаптацію складною. Звітність має відповідати основним запитам користувачів, містити методи аналізу, визначення термінів, а також узагальнені результати з оцінкою ризиків. Це дозволить зробити звіти більш інформативними та корисними для прийняття управлінських рішень.

Удосконалення нормативної бази включає розробку форм звітності, механізмів документообігу, а також класифікаторів об'єктів обліку, що дозволяє організувати ефективну роботу зі звітами на всіх рівнях управління. Серед внутрішніх нормативних документів, які можна використовувати для організації внутрішньогосподарської звітності, доцільно виділити:

- загальний стандарт управлінського обліку, який визначає основні принципи побудови облікової системи;
- окремі стандарти для різних аспектів обліку, які розробляються на основі загального стандарту (наприклад, для ведення первинних документів, облікових реєстрів, графіка документообігу, технології обробки даних, порядку формування звітних показників тощо);
- класифікатори об'єктів управлінського обліку, довідники ознак аналітики з класифікаційними угрупованнями, що включаються до додатків стандартів управлінського обліку;
- інструкції для виконавців і користувачів облікової інформації, що регламентують їхні дії під час роботи з системою.

Нормативно-довідкова документація має містити довідники та класифікатори (основних засобів, контрагентів, матеріалів, товарів, витрат, доходів тощо) з чіткими правилами оформлення, угруповання та кодифікації. Кожному довіднику слід призначити відповідальну особу за його оформлення та актуальність внесених даних [5]. Якщо правила

ведення довідників не будуть чітко регламентовані, це може призвести до помилок і некоректного відображення операцій.

Висновки. Отже, твердження про відсутність регламентації внутрішньогосподарської звітності є хибним. Хоча законодавство не встановлює конкретних форматів, набору показників чи алгоритмів їх розрахунку, внутрішньогосподарська звітність регулюється внутрішніми документами на рівні підприємства. У цьому контексті облікова політика українських підприємств виступає важливим елементом регулювання як бухгалтерського, так і управлінського обліку, однак для підвищення якості внутрішньогосподарської звітності необхідно вдосконалити нормативну базу на національному рівні, що сприятиме уніфікації підходів і забезпеченню інформаційної прозорості. Розробка стандарту управ-

лінської звітності є необхідною, оскільки він дозволить створити теоретично й методично-обґрунтовану модель звітності, орієнтовану на управлінські потреби. Впровадження стандарту внутрішньогосподарської звітності сприятиме її уніфікації, стандартизації й регламентації. Це, своєю чергою, підвищить ефективність підготовки та передачі звітів, зробить інформацію доступнішою для користувачів і значно зекономить час менеджерів, спрощуючи ознайомлення з аналітичними даними. Крім того, уніфікована система складання звітності захищає інтереси користувачів, забезпечуючи доступ до об'єктивної й достовірної інформації про фінансовий стан і результати діяльності підприємства. Таке рішення сприяє підвищенню прозорості облікових процесів і зміцнює довіру до системи управлінської звітності.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Про бухгалтерський облік та фінансову звітність в Україні : Закон України від 16 липня 1999 року № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Гевлич Л. Л., Гевлич І. Г. Фінансова та управлінська звітність вітчизняних підприємств. *Економіка і організація управління*. 2020. № 1 (37). С. 49–59. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.1.5>
3. Задорожний З. М., Омецінська І. Внутрішньогосподарська звітність у системі управління підприємством. *Вісник Тернопільського національного економічного університету*. 2020. № 4. С. 169–184. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.169>
4. Косташ Т. В., Шелюжак І. Г. Формування системи управлінського обліку на підприємстві. *Ефективна економіка*. 2021. № 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.78>
5. Позов А. Х. Актуальність положення (стандарту) управлінської звітності. *Сучасна наука: проблеми, потреби, перспективи – 2012*: матеріали Чотирнадцятої Всеукраїнської наукової Інтернет-конференції (м. Тернопіль, 27-28 вересня 2012 р.). Тернопіль : Тайп, 2012. С. 35–36. URL: http://www.konferenciaonline.org.ua/data/downloads/file_1633460749.pdf
6. Сторожук Т. М. Звітність підприємства : навчальний посібник. Ірпінь : Державний податковий університет. 2024. 660 с.

REFERENCES:

1. Pro bukhhalterskyi oblik ta finansovu zvitnist v Ukraini [On accounting and financial reporting in Ukraine]: Zakon Ukrainy vid 16 lypnia 1999 roku № 996-XIV. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/996-14#Text>
2. Hevlych L. L., Hevlych I. G. (2020) Finansova ta upravlinska zvitnist vitchyznianskykh pidpriemstv [Financial and management reporting of domestic enterprises]. *Economics and management organization*, vol. 1 (37), pp. 49–59. DOI: <https://doi.org/10.31558/2307-2318.2020.1.5>
3. Zadorozhnyy Z. M., Ometsinskaya I. (2020) Vnutrishnohospodarska zvitnist u systemi upravlinnia pidpriemstvom [Internal economic reporting in the enterprise management system]. *Bulletin of the Ternopil National Economic University*, vol. 4, pp. 169–184. DOI: <https://doi.org/10.35774/visnyk2020.04.169>
4. Kostash T. V., Sheliuzhak I. H. (2021) Formuvannia systemy upravlinskoho obliku na pidpriemstvi. [Formation of a management accounting system at the enterprise.] *Effective economy*, vol. 5. DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.78>
5. Pozov A. Kh. (2012) Aktualnist polozhennia (standartu) upravlinskoï zvitnosti. [The relevance of the regulation (standard) of management reporting]. *Modern science: problems, needs, prospects – 2012* : materials of the Fourteenth All-Ukrainian Scientific Internet Conference (Ternopil, September 27-28, 2012). Ternopil: Type, 2012. pp. 35–36. URL: http://www.konferenciaonline.org.ua/data/downloads/file_1633460749.pdf (in Ukrainian)
6. Storozhuk T. M. (2024) Zvitnist pidpriemstva : navchalnyi posibnyk [Enterprise reporting : a textbook]. Irpin : State Tax University. 660 p. (in Ukrainian)